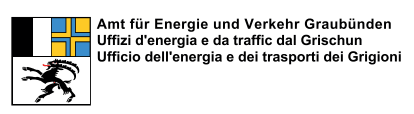

Agid da lavur per il concept
d'energia per vischnancas
dal chantun Grischun

October 2011

Amt für Energie und Verkehr Graubünden
Uffizi d'energia e da traffic dal Grischun
Ufficio dell'energia e dei trasporti dei Grigioni

Impressum**Direcziun dal project**

Balz Lendi, uffizi d'energia e da traffic dal Grischun

Gruppa accumpagnanta

Roman Schlosser, commember da la cumissiun d'energia da la citad da Glion
Andreas Thöny, commember dal cussegl communal dad Igis

Elavuraziun

Michèle Bättig, econcept SA Turitg
Noemi Rom, econcept SA Turitg

Pussaivladad da retrair quest agid da lavur

Uffizi d'energia e da traffic dal Grischun
www.aev.gr.ch

Cuira, october 2011

Cuntegn

1	Pertge dovri in concept communal d'energia?	2
1.1	Prescripziuns giuridicas tenor la lescha d'energia dal chantun Grischun	2
2	Tge cuntegna in concept communal d'energia?	4
2.1	Model directiv e finamiras da la politica d'energia da la vischnanca	4
2.2	Via per cuntanscher las finamiras da la politica d'energia ed indicaturs per mesirar, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas	7
2.3	Planisaziun da las mesiras per ils proxims 3 fin 4 onns	7
2.4	Organisaziun da la realisaziun	9
2.5	Finanziaziun	10
2.6	Monitoring / controlla dal success	11
3	Co proceda ina vischnanca, sch'ella vul elavurar in concept d'energia?	12

1 Pertge dovri in concept communal d'energia?

1.1 Prescripziuns giuridicas tenor la lescha d'energia dal chantun Grischun

Tenor la lescha d'energia dal chantun Grischun (LEG; DG 820.200) pon las vischnancas elavurar concepts communals d'energia tenor las directives da la regenza.

Art. 8

¹ *Las vischnancas pon far agens concepts d'energia tenor las prescripziuns da la regenza. Quels servan a las vischnancas sco basa per realisar las finamiras da la lescha sin plaun communal.*

² *Ils concepts d'energia communals fixeschan en spezial:*

- a) las finamiras;*
- b) las cumpetenzas;*
- c) las mesiras ch'èn graduadas tenor il territori e tenor il temp;*
- d) l'impundaziun dals meds finanzials.*

³ *Cun l'intent d'utilisar l'energia en moda effizienta ed en il rom da lur concepts d'energia pon las vischnancas relaschar disposiziuns pli amplas che las mesiras dal chantun.*

L'art. 8 LEG è la basa per ils concepts communals d'energia en il chantun Grischun. L'artitgel definescha lur intent e lur cuntegn en tratgs generals. Quest agid da lavur cuntegna las prescripziuns da la regenza per sviluppar in concept d'energia concret.

1.2 Senn ed intent d'in concept d'energia

In concept communal d'energia descriva principalmain las finamiras da la politica d'energia e/u da clima da la vischnanca e cuntegna ina strategia da realisaziun per cuntanscher questas finamiras, in plan da mesiras concret per ils onns vegnints sco er in instrument da monitoring per controllar il success.

Il concept d'energia cuntanscha ses effect suenter ch'el è vegnì deliberà definitivamain da l'executiva communal (cussegl communal, suprastanza communal, cussegl da citad). Uschia fixescha in concept d'energia la direcziun strategica da la politica d'energia da la vischnanca e descriva sia realisaziun concreta. Il plan da mesiras cuntegna indicaziuns davart las responsablads, davart ils termins e davart la finanziaziun. Er il plan da mesiras daventa liant suenter ch'el è vegnì deliberà da l'executiva communal. A medem temp è il concept d'energia la basa per ina planisaziun communal d'energia.

In concept d'energia garantisce che la politica d'energia da la vischnanca è lianta a pli lunga vista. Plinavant determinescha el la direcziun strategica e definescha la realisaziun sco er la controlla dal success.

1.3 Cunfinaziun ed interferenzas cun il label «Citad d'energia»

Il label «Citad d'energia» è ina distincziun per vischnancas cun ina politica d'energia consequenta ch'è orientada a resultats. I sa tracta d'in mussament da prestaziun per vischnancas che vivan e che realiseschan ina politica d'energia persistente. Citads d'energia promovon energias regenerablas ed ina mobilitad che respecta l'ambient, ed ellas sustegnan in'utilisaziun effizienta da las resursas.

Per survegnir il label «Citad d'energia» sto ina vischnanca ademplir las suandantas cundiziuns:

- 1 La vischnanca vegn validada cun almain 50% dals puncts dal catalog da mesiras da «Citad d'energia»
- 2 Ella definescha finamiras da la politica d'energia
- 3 Ella deliberescha in plan da mesiras per ils proxims 4 onns
- 4 Ella fixescha l'organisaziun da la realisaziun
- 5 Ella è commembra da l'uniun purtadra «Citad d'energia»

Il catalog da mesiras da «Citad d'energia» cuntegna circa 80 mesiras. Ina da quellas valitescha il model directiv communal a maun da finamiras da la politica d'energia e da clima ch'èn qualifitgadas e quantifitgadas. In'otra valitescha il concept d'energia e da protecziun dal clima che cuntegna las etappas da la via per cuntanscher las finamiras d'energia e da clima sco er la planisaziun da mesiras.

Il concept d'energia dal chantun Grischun cumpiglia questas duas mesiras e las komplettescha cun ulteriurs puncts, sco premissas da la politica d'energia e basas legalas (cf. chapitel 2).

Sin basa da las cundiziuns numnadas qua survart per survegnir il label «Citad d'energia» ademplescha ina vischnanca cun quest label gia puncts essenziali d'in concept communal d'energia. Cunquei che mintga vischnanca è libra da tscherner ulteriuras mesiras dal catalog da mesiras da «Citad d'energia» sco er da fixar quant enavant che talas vegnan realisadas, èsi pussaivel che la vischnanca ademplescha gia tut ils puncts pretendids per in concept communal d'energia. Forsa dentant sto ella er anc realisar singulas prescripziuns.

Ina vischnanca cun in concept communal d'energia ha da l'otra vart gia prestà lavurs preliminaras impurtantas sin la via al label «Citad d'energia». Il concept communal d'energia cuntegna puncts essenziali ch'èn la premissa per survegnir il label. Cun realisar mesiras en il senn da las finamiras communalas presta la vischnanca er ina contribuiziun per cuntanscher il dumber minimal da puncts dal catalog da mesiras da «Citad d'energia» che vegnan pretendids (50%).

2 Tge cuntegna in concept communal d'energia?

Tenor l'art. 8 LEG po la regenza prescriber, co che las vischnancas han d'elavurar in concept d'energia. Ils suandants chapitels explitgeschan ils puncts essenzials d'in concept communal d'energia. Quai èn:

- 1 Model directiv e finamiras da la politica d'energia da la vischnanca
- 2 Via per cuntanscher las finamiras da la politica d'energia ed indicaturs per mesirar, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas
- 3 Planisaziun da las mesiras per ils proxims 3 fin 4 onns
- 4 Organisaziun da la realisaziun
- 5 Finanziaziun
- 6 Monitoring / controlla dal success

2.1 Model directiv e finamiras da la politica d'energia da la vischnanca

Il model directiv definescha ils puncts centrals da la politica communal d'energia e descriva quels en finamiras quantitativas, e quai en il sector da las energias regenerablas e da l'effizienz energetica per la chalur, per l'electricitad, per la mobilitad e per la planisaziun dal territori. Il model directiv po er cuntegnair il proceder per la communicaziun interna ed externa.

Las finamiras da la politica d'energia duain vegnir cuntanschidas a vista mesauna fin a lunga vista. Ellas pon s'orientar tenor las suandantas finamiras dal chantun, da «Citad d'energia» u da la confederaziun:

Finamiras dal chantun Grischun

La lescha d'energia actuala dal chantun Grischun fixescha las suandantas finamiras:

Art. 3

¹ A lunga vista vul il chantun cuntanscher las finamiras d'ina "societad da 2000 watts".

² Questas finamiras duain vegnir cuntanschidas pass per pass, en spezial cun reducir il consum d'energias fossilas per stgaudar edifizis e per far aua chauda envers il stadi da l'onn 2008:

a) per edifizis novs

- a partir da l'onn 2011 per 40 pertschient;
- a partir da l'onn 2015 per 50 pertschient;
- a partir da l'onn 2020 per 60 pertschient;
- a partir da l'onn 2035 per 80 pertschient;

b) per tut ils edifizis d'abitar

- fin l'onn 2015 per 5 pertschient cun substituir supplementarmain quest consum per 5 pertschient tras energias regenerablas,
- fin l'onn 2020 per 10 pertschient cun substituir supplementarmain quest consum per 10 pertschient tras energias regenerablas,

– fin l'onn 2035 per 25 pertschient cun substituir supplementarmain quest consum per 40 pertschient tras energias regenerablas.

Art. 4

¹ En cas ch'igl èn avant maun relaziuns extraordinarias ed en cas che l'observaziun da las disposiziuns da questa lescha munta ina direzza sproporziunada, po l'autorità cumpetenta conceder excepziuns, sche nagins interess publics predominants na s'opponan a quai.

² Permissiuns excepziunalas pon vegnir colliadas cun cundiziuns e cun pretensiuns e vegnir pronunziadas per in temp limità. Cunzunt poi vegnir pretendi che las petentas e ch'ils petents inolteschian cumprovas spezialas.

Label «Citad d'energia»: Sin via vers la societad da 2000 watts

La societad da 2000 watts è in model per in consum d'energia persistent e per ina protecziun efficazia dal clima. Ella è ina finamira da lunga vista – ina incumbensa per pliras generaziuns. Sche questa finamira duai effectivamain vegnir cuntanschida, ston vegnir planisadas e realisadas oz mesiras concretas e cunvegnetas. Il label «Citad d'energia» s'engascha per che las vischnancas surpiglian las finamiras da la societad da 2000 watts en il process da la «Citad d'energia».

Per che la societad da 2000 watts (resp. fin l'onn 2050 la societad da 3500 watts) possia vegnir cuntanschida, duain las vischnancas prender en mira la suandanta via per cuntanscher las finamiras d'energia sin lur territori. En quest connex correspundan 100% a la valur da partenza individuala eruida per la vischnanca respectiva (tenor la metodica da «Citad d'energia» e tenor la «Via tar l'effizienz da l'energia» da la SIA).

	2005	2020	2035	2050	Societad da 2000 watts	Remartgas
Consum d'energia primara (watts/abitant*)	100%	85%	70%	55%	32%	factur da reducziun 3
Funtaunas d'energias betg regenerablas (energia primara, watts/abitant)	100%	80%	55%	35%	9%	factur da reducziun 1
Emissiuns da gas cun effect da serra** (CO₂eq per abitant/onn)	100%	75%	50%	25%	12%	factur da reducziun 8

*abitant: populaziun residenta permanenta da la vischnanca

**emissiuns da gas cun effect da serra: emissiuns energeticas da gas cun effect da serra, en equivalents da CO₂ (CO₂eq)

Da princip ston vegnir considerads ils dus indicaturs «consum d'energia primara» ed «emissiuns da gas cun effect da serra» e vegnir cuntanschidas tuttas duas finamiras. Ma cun vulair cuntanscher las duas finamiras poi resultar in conflict. Sco directiva generala po il consum d'energia primara esser pli aut durant ina fasa transitorica (fin l'onn 2050), sche quel vegn cuvri tras energias regenerablas.

La suandanta tabella mussa las valurs da referenza da la Svizra. Las valurs per l'onn 2005 èn vegnidas calculadas. Las valurs per l'onn 2050 correspundan a las finamiras recumandadas. Per ils onns 2020 e 2035 èn las valurs vegnidas interpoladas en moda lineara.

	2005	2020	2035	2050	Societad da 2000 watts
Consum d'energia primara (watts/abitant)	6300	5400	4400	3500	2000
Funtauinas d'energias betg regenerablas (energia primara, watts/abitant)	5800	4600	3300	2000	500
Emissiuns da gas cun effect da serra (CO₂eq per abitant ed onn)	8.5	6.4	4.2	2.0	1.0

Lescha federala davart il CO₂

Actualmain vegn revedida la lescha federala davart il CO₂. La versiun actuala cuntegna las suandantas finamiras da reducziun:

Art. 3

¹ Las emissiuns da gas cun effect da serra en Svizra ston vegnir reducidas fin l'onn 2020 per totalmain 20 pertschient en cumparegliaziun cun l'onn 1990. Il cussegl federal po fixar finamiras intermediaras secturialas.

^{1bis} En accordanza cun cunvegns internaziunalas po il cussegl federal auzar la finamira da reducziun a 40 pertschient. Questas reducziuns supplementaras da las emissiuns da gas cun effect da serra dastgan succeder per maximalmain 75 pertschient tras mesiras a l'exteriur.

Lescha federala d'energia

En la lescha federala d'energia (LEn) dals 26 da zercladur 1998 (stadi dal 1. da schaner 2011) vegnan fixadas las finamiras dal provediment e da l'utilisaziun d'energia. Tenor l'art. 1 ha la LEn las suandantas finamiras:

¹ (...)

² Ella [la lescha] ha l'intent:

- a. da garantir che l'energia vegnia producida e repartida en moda economica e cumpatibla cun las pretensiuns da la protecziun da l'ambient;
- b. da promover l'utilisaziun spargnusa e raziunala da l'energia;
- c. d'intensivar l'utilisaziun d'energias indigenas e regenerablas.

³ La media da la produenziun annuala d'electricitad che deriva d'energias regenerablas sto vegnir augmentada fin l'onn 2030 per almain 5400 GWh en cumparegliaziun cun la situaziun da l'onn 2000. Tar questa finamira po il cussegl federal quintar ina quota da fin a 10 pertschient d'electricitad ch'è vegnida producida a l'exteriur sin basa d'energias regenerablas.

⁴ La media da la produenziun annuala d'electricitad che deriva d'ovras idraulicas sto vegnir augmentada fin l'onn 2030 per almain 2000 GWh en cumparegliaziun cun la situaziun da l'onn 2000.

⁵ Il consum final d'energia da las chasadas privatas sto vegnir stabilisà fin l'onn 2030 almain sin il nivel dal mument che questa disposiziun entra en vigur.

2.2 Via per cuntanscher las finamiras da la politica d'energia ed indicaturs per mesirar, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas

Il suandants pass concretiseschan il model directiv e las finamiras da la politica d'energia:

1 *Nua stain nus oz?*

Il basegn d'energia actual da la vischnanca è il punct da partenza per sviluppar ina via per cuntanscher las finamiras d'energia. Il basegn po vegnir stimà a maun da l'agid da lavur da «Citad d'energia» (agid da lavur «Planisaziun territoriala d'energia»¹, «Modul 3: Dumonda d'energia»): Tut tenor las datas disponiblas e tenor il grad da specificaziun giavischè vegnan mussadas vias pussaivlas per stimar il basegn d'energia actual da la vischnanca.

2 *Nua vulain nus ir?*

Per cuntanscher las finamiras da la politica d'energia vegn fixada ina via en etappas. Questa via cumenza tar il basegn d'energia actual. Ella po per exempel s'orientar tenor la via da «Citad d'energia» (vesair chapitel 2.1).

3 *Co mesirain nus il svilup?*

Ins definescha ina retscha d'indicaturs quantifitgabels e persecutabels che permettian d'examinar, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas. Ils indicaturs pon sa referir a prestaziuns u ad effects (cf. latiers er l'agid da lavur «Planisaziun territoriala d'energia», «Modul 8: Controlla dal success»):

Exempels per *indicaturs da prestaziuns* èn la quota da plans da furmaziun cun cundiziuns energeticas, la quota da surfatschas stgaudadas ch'èn certifitgadas tenor Minergie, ils meds finansials da promoziun che vegnan pajads mintga onn per abitanta ed abitant, la surfatscha d'implants solars termics per abitanta ed abitant e.u.v.

Exempels per *indicaturs d'effects* èn il basegn final d'energia per l'entira vischnanca e per ils edifizis communal (quota da combustibels fossils, d'energias regenerablas, da chalur persa) u las emissiuns da CO₂ da l'entira vischnanca resp. dals edifizis communal (p.ex. eruir las datas cun agid dal calculatur ECO2). Ils indicaturs d'effects pon vegnir relevads per l'entir territori communal u per ils edifizis communal.

2.3 Planisaziun da las mesiras per ils proxims 3 fin 4 onns

La planisaziun da las mesiras cuntegna las mesiras concretas en ils differents secturs central (tenor il model directiv communal) sco er las mesiras concretas per cuntanscher las finamiras da la politica d'energia. Per mintga mesira definescha ella la responsabladad, il termin da realisaziun e la finanziaziun.

¹ Quest agid da lavur po vegnir chargià giu da la pagina d'internet da «Citad d'energia» sut il suandant link:
<http://www.energiestadt.ch/d/energieplanung.php>

La suandanta tabella mussa in exempel pussaivel d'ina planisaziun da las mesiras:

«Exempel d'ina planisaziun da las mesiras»

Plan da mesiras da la vischnanca da ...								
Nr.	Sectur central Mesira	Responsa bilidad	Custs externs en 1000 francs				Expensa s Dis	Remartgas
			201 1	201 2	201 3	201 4		
1	Energias regenerablas							
1.1.	Project da la vischnanca							
1.1.1.	Studi da potenzial e da realisabladad per la sanaziun da l'aua da balver	HM	20				5	Biro extern, Intradar il studi, carnet d'obligaziuns, urari, custs
1.1.2.	Construcziun d'in implant fotovoltaic sin il tetg da la chasa da scola	HM		100				Biro extern
1.1.3.	Cuvrir il basegn d'electricitad da l'administraziun communal a 100% tras energias regenerablas, da qual 20% electricitad ecologica	AZ		5	5	5	2	Scleriment e dumandar offertas tar l'interpresa da provediment d'electricitad, preparar il conclus dal cussegi communal
1.1.4.	Remplazzar il stgudament dal bogh cuvert 2013; stgudament da stallzas	CB			10		10	
1.2.	Projects per la populaziun							
1.2.1.	Fegi ed occurrenza d'infurmaziun per la populaziun davart las pussaivladads d'utilisar energias regenerablas per producr electricitad e chalur	AZ		10				
1.2.2.	Promozlun da la vendita d'electricitad regenerabia tar la populaziun Promozlun d'electricitad ecologica, p.ex. a bunas cundiziuns u ord produczlun communal	HM						
1.2.3.	Concurrenza per il project il pli innovativ concernent l'utilisaziun d'energias regenerablas			x				Conclus dal cussegi communal
2	Effizienz da las resursas							
2.1.	Effizienz energetica dals edificis comunals							
2.1.1.	Contabilitad d'energia: Erur indicaturs d'energia electricitad, chalur, aua	AA	2	x	x	x	15	Introducziun da la contabilitad d'energia per edificis da la facultad administrativa
2.1.2.	Controlling, optimaziun dal manaschi	AA						Realisaziun da la contabilitad d'energia
2.2.	Effizienz da l'aua							

Tabella 1: Exempel d'ina planisaziun da las mesiras cun mesiras pussaivlas per realisar il concept d'energia

Intgins exempels da mesiras

a. Potenzials da la vischnanca en il sectur da las energias regenerablas e da l'effizienz energetica

Ils potenzials da la vischnanca en il sectur da las energias regenerablas e da l'effizienz energetica vegnan eruids resp. stimads. Infurmaziuns en chausa èn cuntegnidas en l'agid da lavur «Planisaziun territoriala d'energia», «Modul 4: Potenzials d'energia». Ina survista dals potenzials betg utilisads en la vischnanca è ina basa per realisar ulteriuras mesiras. Tras la cumparegliaziun cun il basegn d'energia resulta la part che po vegnir cuvrada tras purtaders d'energia regenerabla, ed ins vesa er quant fitg ch'il basegn d'energia actual po vegnir reduci cun agid da mesiras d'effizienz.

b. Elavuraziun / repassada da la lescha communal da construcziun u d'energia

Per realisar differentas mesiras pon prescripziuns, systems d'impuls, instruments directivs, mesiras da promoziun e.u.v. vegnir integrads en las leschas communalas da construcziun resp. d'energia. Qua tras è lur caracter impegnativ da durada pli lunga. Perquai che midadas da leschas ston en general vegnir concludidas da la radunanza communal resp. tras la votaziun a l'urna, èn ellas er francadas bain en la populaziun.

Per elavurar resp. per repassar la lescha communal da construcziun u d'energia ston ins quintar cun almain 2 onns. Quai inclusiv l'approvaziun finala tras la radunanza communal u tras la votaziun a l'urna.

c. Elavuraziun d'ina planisaziun directiva communal d'energia

Per gidar las vischnancas ad elavurar in plan directiv communal d'energia ha il chantun Grischun publictà in agid da lavur en chaussa («Agid da lavur per elavurar ina planisaziun directiva d'energia per vischnancas dal chantun Grischun»). Cun l'instrument da la planisaziun directiva d'energia pon las vischnancas analisar lur provediment d'energia ed identifitgar sin basa da quai lur libertads da decider per utilizar meglier tant la chalur persa producida al lieu sco er energias regenerablas. Tras la coordinaziun territoriala da purschidas d'energia e da la dumonda d'energia po l'utilisaziun d'energias liadas al lieu vegnir segirada a lunga vista. La finala prenda la regenza enconuschiantscha dal plan directiv d'energia (art. 20 al. 3 da la lescha davart la planisaziun dal territori per il chantun Grischun, LPTGR; DG 801.100). Il plan directiv d'energia è liant per las autoritads.

2.4 Organisaziun da la realisaziun

Las structuradas internas cumpiglian principalmain ils suandants puncts:

1. Gremi: En la vischnanca vegn fixà in gremi (p.ex. ina cumissiun d'energia u ina gruppa d'energia) ch'è l'organ directiv per l'elavuraziun e per la realisaziun dal concept d'energia. Quest gremi elavura e concluda ils princips dal concept d'energia. Pli tard è el responsabel per realisar il concept e per controllar il success. El surdat e procura per incumbensas e fixescha, tgi che realisescha ils conclus. El è er responsabel per la comunicaziun interna ed externa.

Il gremi sa cumpona da represchentantas e da represchentants da l'executiva, da l'administraziun ed eventualmain er da persunas or da la populaziun. Involvidas èn tut las persunas responsablas ch'èn pertutgadas tematicamain dal concept d'energia (p.ex. immobiglias, ovras, mobilitad, planisaziun, comunicaziun, scolas e.u.v.). La direcziun vegn surpigliada d'ina commembra u d'in commember da l'executiva. Il gremi sa raduna almain duas giadas per onn.

2. Resursas da persunal: Per planisar las mesiras, per far la coordinaziun interna da tut las incumbensas che resultan, per eruir ils indicaturs, per controllar il success e.u.v. metta la vischnanca a disposiziun las resursas da persunal ch'i dovra. Per quest intent vegni nominà ina u pliras persunas cumpetentas da l'administraziun ubain surdà in man-

dat extern a terzas personas. Ina persona ha en quest connex la direcziun operativa per la realisaziun da tut las incumbensas. Questa persona duess vegnir designada uffizialmain ed esser enconuschenta a l'intern da l'administraziun. Las responsabladads da tut las personas pertutgadas èn documentadas en instrucziuns da lavur u en carnets d'obligaziuns. A questas personas stattan a disposiziun las resursas temporalas e finanzialas necessarias per pudair realisar lur incumbensas.

Glista da controlla per examinar l'organisaziun da la realisaziun:

(sin basa da l'agid da lavur «Planisaziun territoriala d'energia», «Modul 8: Controlla dal success»)

- Èn las personas responsablas impurtantas involvidas en la procedura?
- Bastan las resursas da personal per elavurar e per accompagnar il concept d'energia?
- Èn fixadas las cumpetenzas per elavurar e per accompagnar il concept d'energia?
- Bastan las resursas finanzialas per elavurar il concept d'energia?
- Èn avant maun las resursas finanzialas ed il personal ch'i dovra per realisar il plan da mesiras?
- Èn fixadas las cumpetenzas per realisar il plan da mesiras?
- Èn fixadas las cumpetenzas per controllar il success da la realisaziun? Ed èn previsas avunda resursas per quest intent?
- È planisada ina infurmaziun ed ina comunicaziun cumplessiva e sistematica dals resultats?

2.5 Finanziaziun

Per elavurar cun success in concept d'energia ed en spezial per realisar quel en il cas concret èsi indispensabel d'avair avunda meds finanzials. Quels duessan esser segirads sur plirs onns. Per segirar la finanziaziun datti differentas pussaivladads:

- ***Credit d'impegn da 4 onns:*** En il rom dal preventiv communal vegn per exempel reservà in import fix per ils 4 onns vegnints. Quests daners pon vegnir impundids per realisar mesiras da la politica d'energia.
- ***Taxa liada ad in intent:*** Sin portaders d'energia ch'èn liads a conducts, per exempel sin electricitad betg regenerabla, po vegnir incassada ina taxa ch'è liada ad in intent. Cun las entradas resultantas pon vegnir realisadas mesiras da la politica d'energia en la vischnanca. Plinavant poi vegnir examinà, sche las taxas liadas ad in intent duain vegnir introducidas en cumbinaziun cun recumandaziuns per spargnar electricitad. Qua tras pon questas taxas vegnir introducidas senza chaschunar custs supplementars per las singulas consumentas e per ils singuls consumers d'electricitad.

- **Restituziun da la taxa sin CO₂:** La taxa sin CO₂, che vegn restituida a l'administraziun, po vegnir impundida a favur da mesiras per realisar il concept d'energia.

2.6 Monitoring / controlla dal success

La controlla dal success vegn fatga a maun dals indicaturs quantifitgabels che servan a mesirar, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas. En in plan da monitoring vegn fixà il proceder per la controlla annuala dal success. En il «Modul 8: Controlla dal success» da l'agid da lavur «Planisaziun territoriala d'energia» vegni recumandà da far la controlla dal success en il cas ideal cun agid d'in instrument che standardisescha la registraziun, l'endataziun e l'evaluaziun. Per quest intent existan gia instruments, ma ins po er elavurar agens instruments. Ulteriuras infurmaziuns en chausa èn cuntagnidas en il «Modul 8: Controlla dal success» da l'agid da lavur «Planisaziun territoriala d'energia».

3 Co proceda ina vischnanca, sch'ella vul elavurar in concept d'energia?

Per elavurar in concept d'energia pon ins proceder principalmain tenor ils suandants pass:

- 1 **Decisiun per in concept d'energia** tras la vischnanca
- 2 Fixar la **direcziun strategica** (persuna responsabla da l'executiva) e la **direcziun operativa** (persuna responsabla)
- 3 Nominar in **gremi** che sa cumpona da personas d'ina autoritad communal, da l'administraziun e/u da la populaziun resp. installar in tal gremi sin basa da las structuras existentas
- 4 Examinar l'integraziun d'ina **cusseglia dra externa** u d'in **cusseglia der extern**
- 5 Sboz dal **model directiv** e da las **finamiras da la politica d'energia** da la vischnanca
- 6 **Discussiun en la vischnanca** e prescripziuns per l'ulteriura elavuraziun
- 7 **Elavuraziun dal concept d'energia** inclusiv da la finanziaziun tenor quest agid da lavur
- 8 **Deliberaziun dal concept d'energia** tras l'executiva communal